

บุปผชาติ ปัดติตัน. และคณะ (2544 : 8) เลขาธิการองค์การสหประชาชาติ กล่าวว่า ธรรมชาติเป็นแนวทางในการบริหารของรัฐ ที่ก่อให้เกิดการเคารพสิทธิมนุษยชนตามหลักนิติธรรมสร้างประชาธิปไตย มีความโปร่งใส และเพิ่มประสิทธิภาพ

ลิจิต ซีรเวลิน (2541 : 7) อธิบายว่า ธรรมชาติ หมายถึง กระบวนการปกครองบริหารที่อาศัยปรัชญา หลักการที่ถูกต้อง เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาของสังคมและนำมาซึ่งความเจริญในด้านต่างๆ

วรภัทร โดชนะเกษม (2541 : 20) กล่าวว่า Good Governance คือ การใช้สิทธิของความเป็นเจ้าของ (Owner Rights) ที่จะปกครองดูแลผลประโยชน์ของตนเอง โดยผ่านกลไกที่เกี่ยวข้องในการบริหาร กรณีของภาครัฐ ผู้เป็นเจ้าของก็คือประชาชน ซึ่งใช้สิทธิของตนเองผ่านการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้ง ขณะที่ผู้ได้รับการเลือกตั้งเข้าไปทำหน้าที่ในรัฐสภาเพื่อกำกับดูแลผู้บริหารประเทศ คือ รัฐบาล ให้บริหารประเทศไปในทางที่ถูกต้อง และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

วรลักษณ์ มนต์เอื้อศิริ (2541 : 14) ให้คำอธิบายว่า ธรรมรัฐ หมายถึง การบริหารจัดการประเทศที่ดีในทุกๆ ด้าน และทุกๆ ระดับ การบริหารจัดการที่ดีดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีหลักคิดว่า ทั้งประชาชน ข้าราชการ และผู้บริหารประเทศ เป็นหุ้นส่วนกันในการกำหนดชะตากรรมของประเทศ แต่การเป็นหุ้นส่วนไม่ใช่หลักประกันที่จะให้เกิด ธรรมรัฐ หรือ Good Governance ยังต้องหมายถึง การมีกฎเกณฑ์ กติกาที่จะทำให้เกิด ความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ประสิทธิภาพ ความเป็นธรรม และการมีส่วนร่วมของสังคม ในการกำหนดนโยบายการบริหาร

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2542 : 17-19) อธิบายว่า ธรรมชาติ มาจากคำว่า “ธรรม” หมายถึง “คุณงามความดี ความถูกต้อง” และ “อภิบาล” หมายถึง “บำรุงรักษา ปกครอง” ดังนั้น “ธรรมชาติ” จึงหมายถึง “การปกครองบำรุงรักษาด้วย ความดี ความถูกต้อง” ตรงกับคำว่า Good Governance ในภาษาอังกฤษ ธรรมชาติ ในความหมายสากล หมายถึง ระบบโครงสร้างและกระบวนการต่างๆ ที่วางกฎเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของประเทศ ที่ภาคต่างๆ ของสังคมจะพัฒนา และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ธรรมชาติ เน้นที่กฎเกณฑ์ (Norm) ที่วางระบบโครงสร้าง กระบวนการ และความสัมพันธ์ทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาสังคมในการบริหารจัดการ เศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของรัฐ ซึ่งเป็นการบริหารจัดการที่ดี

ประเวศ วะสี (2541 : 4) ให้ความหมายของคำว่า ธรรมาภิบาล คือ ความโปร่งใส ความถูกต้องของการดำเนินงานของภาครัฐภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน ธรรมาภิบาล เป็นเสมือนพลังที่จะผลักดันที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาของประเทศชาติ (สถาบันพระปกเกล้า 2544 : 9)

นฤมล ทับจุมพล (2541 : 63) ได้อ้างบทปาฐกถาของนาย อานันท์ ปันยารชุน ซึ่ง ได้อธิบายถึง ความหมายของ ธรรมาภิบาล ว่า เป็นผลลัพธ์ของการจัดการกิจการ กิจกรรม ซึ่งบุคคล และสถาบันทั่วไป ภาครัฐ และเอกชน มีผลประโยชน์ร่วม ได้กระทำลงไปหลาย ทาง มีลักษณะเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจนำไปสู่การผสมผสาน ผลประโยชน์ที่หลากหลาย และขัดแย้งกันได้ (ปาฐกถา”ธรรมรัฐกับอนาคตของประเทศ ไทย”25 มีนาคม 2541)

รัชนา สานติยานนท์ (2544 : 19) อธิบายความหมายของ Good Governance ว่า หมายถึง การบริหารจัดการที่จะทำให้งานสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผลและ สอดคล้องกับความต้องการของสังคม โดยผู้ที่อยู่ในองค์กรทุกระดับมีความพึงพอใจ

สุวกิจ ศรีปีดลา. (2545 : 5 – 6) ได้ให้ความหมาย ของ ธรรมาภิบาล ไว้หลายนัย ดังนี้ ธรรมาภิบาล หมายถึง กติกา หรือกฎเกณฑ์ในการบริหาร หรือปกครองที่ดี เหมาะสม และเป็นธรรม ที่ใช้ในการธำรงรักษาย่านเมืองและสังคม เป็นการบริหารจัดการที่จะทำให้งาน สำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม โดยที่ผู้ ที่อยู่ในองค์กรทุกระดับมีความพึงพอใจ คำว่า “ ธรรมาภิบาล ” มีความหมายตรงกับคำว่า “ การบริหารจัดการที่ดี ” และ “ บรรษัทภิบาล ”

อรพินท์ สฟโชคชัย (2545 : 2) กล่าวถึงความหมาย ของ ธรรมาภิบาล ว่า หมายถึง การกำหนด กลไก และกติกาในสังคมเพื่อให้บริการจัดการทางเศรษฐกิจสังคมและการเมือง ของประเทศเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน มีสุข มีเสถียรภาพและมั่นคงในสังคม

จากการศึกษาความหมายและคำอธิบายความหมายของคำว่าธรรมาภิบาลหรือคำว่า Good Governance พอสรุปได้ว่า ธรรมาภิบาล นั้นมีใช้ในภาษาไทย ได้หลายคำ เช่นคำว่า ธรรมรัฐ ประชาธิปไตย คุณาภิบาล การบริการจัดการที่ดี การบริหารจัดการเพื่อให้งานประสบความสำเร็จ หรือความ โปร่งใส ถูกต้องและเป็นธรรม หรือการรักษาคุ้มครองให้สังคมเข้มแข็ง และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ส่วนในทางธุรกิจเอกชน จะใช้คำว่าบรรษัทภิบาล ส่วน ความหมายของ ธรรมาภิบาล นั้น หมายถึงกรอบ หรือแนวทางปฏิบัติ ในกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างอำนาจ กิจกรรม และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อผลงานที่ดีมีคุณภาพ และพึง

พอใจให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ในงานวิจัยนี้จึงได้ให้ความหมายของธรรมาภิบาล ไว้ว่า หมายถึง กฎ กติกา หรือกฎเกณฑ์ในการดำรงรักษาย่านเมืองและสังคม ซึ่งเป็นการบริหารจัดการที่จะทำให้งานบรรลุความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล และสอดคล้องกับความต้องการของสังคม โดยสมาชิกที่อยู่ร่วมในองค์กรทุกระดับ มีความพึงพอใจ

2.2 หลักการของธรรมาภิบาล

ออกัสต์ (August . 2546 : 16 -18) ได้อธิบายถึงหลักการของธรรมาภิบาล ว่าหลักการของธรรมาภิบาล จะต้องประกอบด้วย หลัก 9 ประการ คือ

ประการที่ 1 เคารพศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ หมายความว่า มนุษย์ทุกคน ทุกวัย ทุกเพศทุกเชื้อชาติ ทุกภูมิภาค ฯลฯ ต่างก็มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ทั้งสิ้น หากผู้ใดไม่เห็นคนอื่นเป็นคนคนๆ นั้นก็คงไม่นับเป็นคนได้

ประการที่ 2 นิยมเสรีภาพและความเสมอภาค หมายความว่า การรับรองเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล กลุ่มบุคคล เป็นเงื่อนไขที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ประการที่ 3 สร้างความยุติธรรม หมายความว่า การปฏิบัติต่อกันระหว่างกลุ่ม ก็ต้องเป็นไปด้วยความยุติธรรมตามกฎเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ หรือตกลงเห็นพ้องกันตามแนวทาง สันติ หรือตามแนวทางการใช้ปัญญาแทนการใช้อำนาจ อาวุธ และเงินตรา

ประการที่ 4 มุ่งมั่นสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผล หมายความว่าองค์กรภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรภาคเอกชน ต่างต้องมุ่งไปสู่ความมุ่งมั่นในการสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้เกิดขึ้นในทุกกระบวนการปฏิบัติงาน อันจะนำไปสู่การเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน ในลัทธิทุนนิยม

ประการที่ 5 สร้างความสมดุลเพื่อความยั่งยืน หมายความว่า องค์กรประกอบทุกส่วน ในธรรมาภิบาลนั้นต้องเกิดความสมดุล เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน การมุ่งไปสู่ วัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่ง หรือเกิดความเชื่อในหลักการหนึ่งมากเป็นพิเศษ จะนำไปสู่ ความไม่สมดุล แล้วก็จะทำให้สิ่งนั้นเสื่อมถอยไปอย่างรวดเร็ว ไม่มีทางที่จะเกิดความยั่งยืนได้

ประการที่ 6 ความโปร่งใส หมายความว่า ความโปร่งใสในการเปิดเผยข้อมูลให้เกิด ความครบถ้วนตรงตามข้อเท็จจริง ตรงตามหลักการที่ใช้อ้างอิง ทันการ และสะดวกที่จะ นำไปใช้งานได้แต่ความโปร่งใสมิได้ครอบคลุมถึงการเปิดเผยสิทธิส่วนบุคคล แผนงานที่กำลัง ดำเนินการอยู่ หรือกำลังดำเนินการในอนาคต

ประการที่ 7 ส่งเสริมการค้าเสรี หมายความว่า รัฐต้องดำเนินการให้เกิดการแข่งขันทางการค้าที่เสรี ขจัดการผูกขาดตัดตอนอันเป็นการเอาเปรียบผู้บริโภค หรือประชาชน รัฐต้องกำหนด นโยบายที่ชัดเจน เพื่อนำไปสู่การออกกฎหมายรับรอง และสร้างบรรยากาศการแข่งขันที่เสรี และเกิดความยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย

ประการที่ 8 การต่อต้านการฉ้อราษฎร์บังหลวงหมายความว่ารัฐบาลต้องมีมาตรการในการต่อต้านการฉ้อราษฎร์บังหลวงตลอดจนการประพฤตินิยมชอบจากฝ่ายการเมืองข้าราชการประจำนักธุรกิจ และประชาชนทั่วไปที่เป็นผู้กระทำการเอง ส่งเสริม หรือสนับสนุนให้เกิดการฉ้อราษฎร์บังหลวง

ประการที่ 9 ความมุ่งมั่นสู่ความเป็นเลิศ หมายความว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนในธรรมาภิบาลต้องมีความเชื่อความอยากและความมุ่งมั่นที่จะประมวลวิธีปฏิบัติที่ได้ผลดีแล้วนำมาใช้และปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นไป อันเป็นนัยสำคัญของความมุ่งมั่นสู่ความเป็นเลิศ

คุณภาพ กับความสมดุล ทำให้เกิดความยั่งยืน คุณลักษณะของ ธรรมาภิบาล มีความสมดุลอยู่ในตัวในหลายลักษณะ ตัวอย่างเช่น วัตถุประสงค์ หรือผลที่เกิดจากการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล จะนำไปสู่ความสมดุลระหว่าง “ ความรุ่งเรือง ” กับ “ ความผาสุก ” ซึ่งจะต้องมีคุณภาพมิเช่นนั้นความยั่งยืนจะไม่เกิดขึ้น เพราะสรรพสิ่งในโลกนี้หากเสียคุณภาพแล้วก็ย่อมจะดำรงสภาพนั้นๆ อยู่ภายในเวลาที่สั้นกว่าสิ่งที่มีคุณภาพ หรือหากว่ากระบวนการของการนำเอาธรรมาภิบาลไปสู่การปฏิบัติได้คำนึงถึงความสมดุลของ “ การบังคับ ” กับ “ ความสมัครใจ ” ในการบังคับใช้ด้วยกฎหมาย หรือกฎเกณฑ์ของสังคม ย่อมนำไปสู่คุณภาพของธรรมาภิบาล

คุณภาพแห่งอำนาจ ธรรมาภิบาล ควรต้องเกิดความสมดุล และเกิดคุณภาพขึ้นในระหว่างอำนาจทั้ง 4 กลุ่ม คือ

1. อำนาจการบริหาร ผู้มีหน้าที่บริหาร ก็ต้องจัดให้มีกระบวนการบริหารจัดการที่สามารถนำไปสู่เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยการสร้างสภาวะการนำ ให้ปรากฏแก่ผู้มีผลประโยชน์ร่วมทุกกลุ่ม ดังนั้น อำนาจบริหารจึงควรเป็นอิสระจากอำนาจอื่นๆ อีก 3 อำนาจ

2. อำนาจนิติบัญญัติ ผู้ที่มีอำนาจทางนิติบัญญัติ ต้องรับผิดชอบในการปฏิรูปกระบวนการของนิติบัญญัติ ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อนำไปสู่เป้าหมายการสร้างความสุขและเกื้อหนุนอำนาจอื่นๆ อีก 3 อำนาจ ให้เกิดความเข้มแข็งพื้นฐานที่มีกฎหมายรองรับการใช้อำนาจ

3. อำนาจตุลาการ ผู้ที่มีอำนาจทางตุลาการต้องสร้าง ปรับปรุง แก้ไข กระบวนการยุติธรรมให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม และมีความเป็นอิสระ แต่เกื้อหนุนอำนาจอื่นๆ อีก 3 อำนาจ

4. อำนาจควบคุมและการทดสอบ การสร้างความเข้มแข็งแก่ผู้ใช้อำนาจการควบคุม และตรวจสอบเป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างคุณภาพให้เกิดขึ้นในสังคม

สรุปได้ว่า หลักการของธรรมาภิบาล จึงเป็นหลักของฝ่ายบริหาร ทั้งในภาครัฐ ธุรกิจ เอกชน หรือองค์กรต่าง ๆ จะต้องปฏิรูปและพัฒนา เพื่อให้เกิดความยุติธรรม โปร่งใส และสร้างการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้น เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของความสงบสุขอย่างเอื้ออาทรต่อกันของคนในสังคม หากนำมาใช้ในสถานศึกษาก็จะเป็นการทำให้หลักธรรมาภิบาลเด่นชัดมากยิ่งขึ้น

2.3 องค์ประกอบของธรรมาภิบาล

องค์ประกอบหรือโครงสร้างของ ธรรมาภิบาล เป็นแนวคิดหรือแนวทางการปฏิบัติที่องค์การต่างๆ ได้เสนอแนะไว้ เพื่อเป็นหลักปฏิบัติงานให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายทั้งในหน่วยงานขององค์กรระหว่างประเทศ หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคธุรกิจ เอกชน รวมทั้งหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษา เป็นต้น องค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาล นั้น มีนักวิชาการและองค์กรต่างๆ กำหนดไว้ดังนี้

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2542 : 33-34) กล่าวถึงองค์ประกอบและกระบวนการของธรรมาภิบาล ว่าประกอบด้วยส่วนสำคัญ 4 ประการ คือ

1. การมีส่วนร่วมของสาธารณะ (Public participatoin)
2. ความสุจริต ความโปร่งใส (Honesty and transparency)
3. ความรับผิดชอบต่อสังคม (Accountability)
4. กฎเกณฑ์ยุติธรรมและชัดเจน (Fair legal framework and predictability)

อมรา พงศาพิชญ์.(2544 : 94) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของ Good Governance คือ

1. การทำงานอย่างมีหลักการและเหตุผล (Accountability)
2. การมีส่วนร่วม (Participation)
3. สามารถคาดการณ์ได้ (Predictability)
4. มีความโปร่งใส (Transparency)
5. มีความเชื่อมโยงระหว่างองค์ประกอบทั้ง 4 ข้างต้น

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบวาระแห่งชาติ สำหรับการสร้างระบบการบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดี โดยได้กำหนด ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ขึ้น ระเบียบนี้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 11 สิงหาคม 2542 ทุกส่วนราชการต้องถือปฏิบัติและรายงานผลต่อคณะรัฐมนตรี และรัฐสภา หลักยึดในการสร้างระบบบริหารบ้านเมืองและสังคมที่ดี (หลักธรรมาภิบาล) ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี 6 ประการ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน 2544 :13) คือ

1. หลักนิติธรรม
2. หลักคุณธรรม
3. หลักความโปร่งใส
4. หลักความมีส่วนร่วม
5. หลักความรับผิดชอบ
6. หลักความคุ้มค่า

สาระสำคัญขององค์ประกอบตามหลักธรรมาภิบาล แต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

1. **หลักนิติธรรม** คือ การตรากฎหมาย กฎ ระเบียบข้อบังคับและกติกาดังกล่าวให้ทันสมัยและเป็นธรรม ตลอดจนเป็นที่ยอมรับของสังคม และสมาชิก โดยมีการยินยอมพร้อมใจ และถือปฏิบัติร่วมกันอย่างสมอบภาคและเป็นธรรม กล่าวโดยสรุปคือ สถาปนาการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่กระทำกันตามอำเภอใจ หรืออำนาจของบุคคล

2. **หลักคุณธรรม** คือ การยึดถือและเชื่อมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยการณรงค์เพื่อสร้างค่านิยมที่ดีงามให้ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือสมาชิกของสังคมถือปฏิบัติ ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริตความเสียสละ ความอดทนขยันหมั่นเพียร ความมีระเบียบวินัย เป็นต้น

3. **หลักความโปร่งใส** คือ การทำให้สังคมไทย เป็นสังคมที่เปิดเผยมูลค่าข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา และสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ โดยการปรับปรุงระบบ และกลไกการทำงานขององค์กรให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร หรือเปิดให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก ตลอดจนมีระบบ หรือกระบวนการตรวจสอบ และประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นการสร้างควมไว้วางใจซึ่งกันและกัน และช่วยให้การทำงานของภาครัฐและภาคเอกชนปลอดจากการทุจริตคอร์รัปชัน

4. **หลักความมีส่วนร่วม** คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจสำคัญๆ ของสังคม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การแจ้งความเห็น การได้สวนสาธารณะ การประชา

พิจารณา การแสดงประชามติ หรืออื่นๆ และขจัดการผูกขาด ทั้งโดยภาครัฐหรือโดยภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งจะช่วยสร้างความสามัคคีและความร่วมมือกันทำงานในเรื่องสำคัญของภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน

5. **หลักความรับผิดชอบ** คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ทุกคนทุกฝ่ายตระหนักในสิทธิหน้าที่ มีสำนึกในความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตน และการใส่ใจในปัญหาสาธารณะรวมทั้ง มีความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหา ตลอดจนเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง โดยพยายามหาทางออกที่ทุกฝ่ายสามารถยอมรับร่วมกันได้ กล่าวรับผลจากการกระทำของตน

6. **หลักความคุ้มค่า** คือ การบริหารจัดการ และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่รู้คุณค่าของทรัพยากรของชาติและบริหารงานด้วยความประหยัด มีประสิทธิภาพประสิทธิผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาครัฐ ซึ่งต้องให้บริการที่มีคุณภาพแก่ประชาชน

อภักดิ์ (August . 2546 : 16) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของ ธรรมาภิบาล มีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่

1. โครงสร้าง (Structure) ในที่นี้หมายถึง การจัด โครงสร้างแห่งการใช้อำนาจทั้ง 4 กลุ่ม

1.1 อำนาจบริหาร คือ รัฐบาล

1.2 อำนาจตุลาการ คือ ศาลตามกระบวนการยุติธรรม

1.3 อำนาจนิติบัญญัติ คือ รัฐสภา

1.4 อำนาจตรวจสอบ คือ องค์กรอิสระที่รัฐธรรมนูญให้การรับรอง ซึ่งรวมทั้งองค์กรเอกชนและสื่อต่างๆ

2. กระบวนการ (Process) ตามคตินิยมของมติรัฐ หมายถึง กระบวนการให้ได้มาซึ่งบุคคลโครงสร้าง และวิธีการ ต่างต้องมีกฎหมายรองรับทั้งสิ้น แต่บางครั้งการเปลี่ยนแปลงบางครั้งในประเทศไทย ก็เกิดจากกระบวนการทางธรรมชาติ และกระบวนการทางสังคม เศรษฐกิจ

3. วิธีการ (Methodology) หมายถึง วิถีทางและวิธีปฏิบัติต่อกัน หรือวิธีการสื่อสารหรือตระหนักในความรับผิดชอบที่มีต่อกันระหว่างบุคคลที่ใช้อำนาจทั้ง 4 กลุ่ม เพื่อให้เกิดพลังปฏิสัมพันธ์ (Synergy) หรือการบูรณาการในการไปสู่เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คือ

ความรุ่งเรือง (Prosperity) และความผาสุก (Happiness) ของปวงชนทั้งปวงให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดี (Quality of Life)

4. กลไก (Mechanism) ได้แก่ การนำเอากลไกที่องค์กรนานาชาติ อาทิ ธนาคารโลก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ สหประชาชาติ องค์กรการค้าโลก ฯลฯ มาประยุกต์กับกลไกที่มีอยู่แล้วหรือสร้างขึ้นมาใหม่ เพื่อให้ธรรมาภิบาลมีการขับเคลื่อนที่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล อันเป็นผลมาจากการสร้างคุณภาพ ของ ธรรมาภิบาล

5. ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resources) หมายถึง ทรัพยากรใน 3 ความหมาย คือ

5.1 ความสามารถ คือ การผสมผสานความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญประสบการณ์ การเรียนรู้ และความทุ่มเท เข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดศักยภาพในการปฏิบัติงานให้ลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล และได้คุณภาพตามที่กำหนดไว้

5.2 ระดับคุณธรรม คือ จริยธรรม และคุณธรรมที่บุคคลนั้นเชื่อถือ เกิดการปฏิบัติจริงเพื่อเป็นหลักประกันว่าบุคคลนั้นจะใช้ความสามารถไปในวิถีของ ธรรมาภิบาล หรือวิถีที่ตั้งงามเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

5.3 ความกล้า คือ การกล้าตัดสินใจ ที่นำไปสู่การกระทำ ที่เกิดผลตามที่ตั้งเป้าหมายไว้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ของตน และสภาพแวดล้อม การกล้าตัดสินใจในการธำรงคุณธรรม และความชอบธรรมให้ปรากฏเป็นนิจสิน ซึ่งเกิดจากองค์ความรู้ที่มั่นคง

สรุปได้ว่า โครงสร้างของ ธรรมาภิบาล ประกอบด้วย หลัก 6 ประการ คือ หลักคุณธรรม หลักความยุติธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

2.4 กลยุทธ์การสร้างสรรค์ธรรมาภิบาล

ธรรมาภิบาล (Good Governance) (กมล ทองธรรมชาติ, 2543 : 23) นับเป็นเรื่องใหม่ ที่มีความจำเป็นต้องปลูกฝัง และสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นกับทุกภาคในสังคมไทย โดยการปรับเปลี่ยนความคิด และคุณค่าใหม่ หรือปฏิรูปจากกระบวนการที่คนเก่า ระบบสถาบันเก่า และวิธีการทำงานแบบเก่า ซึ่งเป็นปัญหาที่ไม่สามารถปรับตัวให้เผชิญกับกระแสของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ และสภาพแวดล้อมในยุคใหม่ ที่มีลักษณะสลับซับซ้อนเชื่อมโยงต่อกัน และมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วได้ ดังนั้น ในการปรับเพื่อสร้างสรรค์ ธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้น จำเป็นที่จะต้องร่วมดำเนินการจากทุกภาคส่วนในสังคมอย่างต่อเนื่อง ทั้งในระยะ

เฉพาะหน้าที่ต้องให้ความสำคัญกับการรณรงค์สร้างความตระหนัก และเรียนรู้ร่วมกันของคนในสังคม และผลักดันให้เกิดกระบวนการ สร้างสรรค์กลไกธรรมาภิบาลขึ้นส่วนในช่วงต่อไป คือ ระยะกลาง และระยะยาวก็จะเป็นการลงหลักปักฐานด้วยการกำหนดคกฏเกณฑ์และมาตรฐานที่เกี่ยวข้องออกมาสนับสนุนให้ ธรรมาภิบาล มีความยั่งยืนต่อไป อนึ่ง ในการสร้างสรรค์ ต้องมีการปฏิรูปใน 3 ส่วนหลัก ได้แก่

1. ภาครัฐ ต้องมีการปฏิรูปบทบาทหน้าที่ โครงสร้าง และกระบวนการทำงานของหน่วยงาน กลไกการบริหารให้สามารถเป็นกลไกซึ่งบริหารทรัพยากรของสังคมอย่างโปร่งใส ชัดเจน เป็นธรรม มีประสิทธิภาพประสิทธิผล และสมรรถนะสูงในการนำบริการของรัฐที่มีคุณภาพไปสู่ประชาชน โดยจุดสำคัญอยู่ที่การเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยม และวิธีการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ ให้ทำงานโดยยึดถือประชาชนเป็นศูนย์กลางในการทำงาน และสามารถร่วมทำงานกับภาคประชาชนและภาคเอกชนได้อย่างราบรื่น เป็นมิตร

2. ภาคธุรกิจเอกชน ต้องมีการปฏิรูป และกำหนดคกคึกาให้หน่วยงานของเอกชน เช่น บรรษัท บริษัท ห้างหุ้นส่วน ฯลฯ ให้มีคกคึกาการทำงานที่โปร่งใส ชัดเจน เป็นธรรมต่อลูกค้ามีความรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้นและต่อสังคม รวมทั้งมีระบบคคคึกาตรวจสอบที่มีคุณภาพ มีมาตรฐานการให้บริการเทียบเท่าระดับสากล และร่วมทำงานกับภาครัฐและภาคเอกชนได้อย่างราบรื่นเป็นมิตรและมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

3. ภาคประชาชน ต้องสร้างความตระหนัก หรือสำนึกตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล ถึงระดับกลุ่มประชาสังคม ในเรื่องของสิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อตนเองและสาธารณะ ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เพื่อเป็นพลังของประเทศที่มีคุณภาพ มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการของการสร้างกลไกการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี หรือธรรมาภิบาล ให้เกิดขึ้น และทำนุบำรุงรักษาให้คคคึกาขึ้นต่อไป

กมล ทองธรรมชาติ. (2543 : 19-24) กล่าวไว้หลายด้านดังต่อไปนี้ว่า รัฐบาลปัจจุบันรับเอาแนวความคิดเกี่ยวกับ Good Public and Private Governance รวมทั้งการส่งเสริมให้ประชาสังคมเข้มแข็ง ซึ่งนักวิชาการและนักปฏิบัติในวงการต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนได้เสนอแนะไว้มานานใช้เป็นแนวทาง หรือคคคึกาในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมไทย โดยได้ออกประกาศเป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542 โดยอ้างถึงเหตุที่ทำให้คคคึกาออก ระเบียบนี้ไว้ว่า ภาวะวิกฤตอย่างรุนแรง มีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจาก ความหย่อนประสิทธิภาพของกลไกการบริหารกิจการบ้านเมือง การบริหารราชการกำหนดนโยบายสาธารณะ และการ

ทุจริตประพฤติมิชอบในวงราชการ อันเป็นความรับผิดชอบของภาคราชการทั้งฝ่ายการเมือง และฝ่ายประจำ ขณะเดียวกัน ในภาคประชาชน อันเป็นพลังสำคัญ ก็มีความจำเป็นที่จะต้อง สร้างความตื่นตัว และรับผิดชอบต่อสังคม ตลอดจนความตระหนักในสิทธิและหน้าที่ของแต่ละฝ่ายเพิ่มขึ้น หากความอ่อนแอ และหย่อนประสิทธิภาพดังกล่าว ไม่ได้ได้รับการจัดการแก้ไข อย่างแท้จริง และรีบด่วน โอกาสที่จะนำพาประเทศฟื้นตัวจากวิกฤตข้อมเป็นไปได้ยาก ทั้ง อาจจะทำให้เกิดความเสียหายร้ายแรงต่อเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศยิ่งขึ้นอีกด้วย นักวิชาการบางท่านเรียกร้องให้ใช้ธรรมาภิบาล (Good Governance) และประชาสังคม (Civil Society) เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาต่างๆ ของชาติ

การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี เป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้ สังคม ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมไปถึงฝ่ายวิชาการ ฝ่าย ปฏิบัติการ ฝ่ายราชการ และฝ่ายธุรกิจสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคี และ ร่วมกันเป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็ง หรือสร้าง ภูมิคุ้มกันแก่ประเทศ เพื่อบรรเทา ป้องกัน หรือแก้ไขเยียวยาภาวะวิกฤตภัยอันตรายที่อาจจะมี มาในอนาคต เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส และความมีส่วนร่วม อัน เป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สอดคล้องกับความเป็นไทย วัฒนธรรมบุญ และกระแสโลกยุค ปัจจุบัน

ปัจจุบันนี้ ทั้งในการศึกษา และในวิชาชีพทางด้านบริหารรัฐกิจนั้น ถือได้ว่า ธรรมาภิบาล เป็นมิติใหม่ของการบริหารงานภาครัฐ ซึ่งมีองค์ประกอบหลักที่สำคัญ คือ การเน้นบทบาท ของผู้บริหารงานภาครัฐในฐานะที่เป็นผู้ให้บริการที่มีคุณภาพสูงตามที่ประชาชนต้องการ การ สนับสนุนให้เกิดความเป็นอิสระในการบริหารงานแต่ละระดับมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการ ลดการควบคุมของราชการส่วนกลาง การเรียกร้องความสามารถในการปฏิบัติงานทั้งในระดับ บุคคล และองค์กรเกณฑ์ในการวัดผลการปฏิบัติงาน และให้ผลตอบแทน การตระหนักเห็น ความสำคัญของทรัพยากรบุคคลและเทคโนโลยี ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถปฏิบัติงานจน บรรลุผลได้ตามเป้าหมาย การเปิดกว้างให้มีการแข่งขัน โดยพิจารณาว่า จุดมุ่งหมายของงาน ภาครัฐในแบบใดที่ยังควรกระทำโดยส่วนราชการ และส่วนใดที่ควรปล่อยให้ภาคเอกชนเป็น ผู้ดำเนินการแทน

กระบวนทัศน์ใหม่นี้ ก่อให้เกิดประเด็นต่างๆ ที่สำคัญจำนวนมาก ซึ่งได้กลายมาเป็น หัวข้อใหญ่ของการอภิปรายทั้งในเวทีการเมืองและในสถาบันการศึกษาทั้งหลายประเด็นที่มี

ความสัมพันธ์กับการจัดการปกครองและการบริหาร (Governance) ซึ่งเกิดขึ้นจากกระบวนการ
ทัศน์ใหม่ มีดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับตลาด
2. ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน
3. ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับภาคเอกชน หรือกลุ่มทางสังคมที่เกิดจากการรวมตัวกันโดยสมัครใจ
4. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่ได้รับการเลือกตั้ง (นักการเมือง) กับผู้ที่ได้รับการแต่งตั้ง (ข้าราชการ)
5. ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการเมืองระดับท้องถิ่น กับผู้ที่อยู่อาศัยในเขตเมืองและชนบท
6. ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ กับฝ่ายบริหาร
7. ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐชาติ กับสถาบันระหว่างประเทศ

องค์ประกอบหลักของธรรมาภิบาล แม้ว่าการจัดวิธีการปกครองตามหลักธรรมาภิบาล อาจจะไม่มียุติวิธีที่สุดเพียงวิธีเดียว แต่ที่จะกล่าวต่อไปนี้ต้องถือว่าเป็นองค์ประกอบร่วม ซึ่งเป็นพื้นฐานของการสร้างธรรมาภิบาล องค์ประกอบเหล่านี้ได้แก่

1. ภาระรับผิดชอบ หมายถึง การกำหนดให้บุคคลและองค์กร ทั้งที่มาจาก การเลือกตั้งและการแต่งตั้ง ซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานภาครัฐ ต้องมีภาระความรับผิดชอบต่อสาธารณะในเรื่องที่เกี่ยวกับการกระทำ กิจกรรม หรือการตัดสินใจใดๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสาธารณะ หรือกระทำในนามของสาธารณะ

ในความหมายแคบ ภาระรับผิดชอบมุ่งเน้นเรื่อง ความสามารถที่จะอธิบายที่มาที่ไปของการจัดสรร การใช้ และการควบคุม อันเป็นเรื่องเกี่ยวกับระบบงบประมาณ การบัญชี และการตรวจสอบบัญชี ในความหมายกว้าง ภาระรับผิดชอบยังหมายรวมถึงการจัดตั้ง และการใช้บังคับกฎเกณฑ์และระเบียบกติกาต่างๆ ของบรรษัทภิบาลด้วย

2. ความโปร่งใส หมายถึง การที่สาธารณชนมีโอกาสรับรู้ นโยบายด้านต่างๆ ของรัฐบาลและมีความมั่นใจว่ารัฐบาลมีความตั้งใจจริงในการดำเนินการตามนโยบายนั้น ซึ่งจะเกิดขึ้นเช่นนั้นได้เมื่อประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงาน คำชี้แจงและถ้อยแถลงต่างๆ ของรัฐบาล และกระบวนการทางการเมือง ในการกำหนดและดำเนินนโยบาย เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม รวมทั้งการเปิดให้มีการต่อสู้แข่งขันระหว่างฝ่ายต่างๆ อย่างเต็มที่ ในการกำหนด

ทางเลือกของสังคม นอกจากนี้ ความโปร่งใสยังทำให้การติดตามตรวจสอบของสาธารณชน มีความถูกต้องมากขึ้น และได้มา

ซึ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสภาพเงื่อนไขทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

3. การปราบปรามการทุจริตและการประพฤติมิชอบในตำแหน่งหน้าที่ หมายถึง การใช้อำนาจหน้าที่ หรือการอาศัยความไว้วางใจที่สาธารณชนมอบให้ไปในทางที่เป็นการหาผลประโยชน์ส่วนตน การทุจริตเกิดขึ้นได้ทั้งในระดับบุคคลและองค์กร หรือสถาบัน ความหมายนี้ครอบคลุมรูปแบบการฉ้อราษฎร์บังหลวงเกือบทั้งหมด ทั้งที่อยู่ในภาครัฐ หรือเอกชน

ในส่วนของระบบราชการ การทุจริตส่วนใหญ่ หมายถึง การกระทำของหน่วยงานราชการ หรือของข้าราชการที่มีขอบข่ายกฎหมาย การปราบปรามการทุจริตและการประพฤติมิชอบ จึงถือเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่แสดงความตั้งใจจริงในการสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้น

ในการบริหารงานภาครัฐ ความอ่อนแอของระบบบริหารราชการแผ่นดิน จะส่งผลให้จริยธรรม และการยึดมั่นในจริยธรรมของข้าราชการเสื่อมถอยลง ทำให้การควบคุมรัฐบาลของฝ่ายนิติบัญญัติ ไม่เพียงพอ นอกจากนี้การทุจริตยังกีดกีดร่อนอำนาจหน้าที่และประสิทธิภาพขององค์กรหรือหน่วยงานราชการ ด้วยเหตุนี้ การปรับปรุงประสิทธิภาพและความโปร่งใสของนโยบายเศรษฐกิจ และการปฏิรูประบบราชการ จึงนับเป็นองค์ประกอบสำคัญในการรณรงค์ต่อสู้กับการทุจริต และการเสริมสร้าง ธรรมาภิบาล

4. การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามา มีบทบาทและอิทธิพลในการตัดสินใจดำเนินนโยบาย และมีส่วนในการควบคุมสถาบัน ตลอดจนการจัดสรรการใช้และการรักษาทรัพยากรต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนอื่นจะทำให้เกิดการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ เมื่อพิจารณาในบริบทของการจัดการปกครอง และการบริหาร การมีส่วนร่วมจะเน้นที่การอุดหนุนให้ ประชาชนพลเมือง ซึ่งรวมผู้หญิงอยู่ด้วยมีอำนาจมากขึ้นและเน้นความสำคัญของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงและกิจกรรมต่างๆ ในภาคประชาสังคม การมี

ส่วนร่วม เป็นเรื่องเกี่ยวกับการสร้างกรอบของกฎเกณฑ์ และสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะช่วยสร้างข้อเรียกร้องที่ชอบธรรม และก่อให้เกิดกระบวนการติดตามตรวจสอบนโยบาย และการดำเนินการของรัฐการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้ในหลายระดับด้วยกัน นับตั้งแต่ระดับรากหญ้า โดยผ่านสถาบันในระดับท้องถิ่นและเทศบาลไปจนถึงระดับภูมิภาคและระดับชาติภายใต้รูปแบบการปกครองที่มีการกระจายอำนาจและยึดหยุ่นตลอดจนการมีส่วนร่วมในภาคเอกชน

5. ระบบยุติธรรมและกฎหมายที่ส่งเสริมการพัฒนาและระบบการจัดการปกครองที่ค้ำชูนั้นหมายถึง การมีกฎหมายที่มีความชัดเจนและนำมาใช้อย่างเป็นเอกภาพ ในระบบและกระบวนการยุติธรรมที่มีความเป็นวัตถุวิสัยและเป็นอิสระ และเป็นระบบกฎหมาย ซึ่งมีบทลงโทษที่มีความเหมาะสม เพื่อป้องปรามผู้คิดละเมิดหรือลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืน ระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมที่นี้จะช่วยส่งเสริมการปกครองตามหลักนิติธรรม สิทธิมนุษยชน และการพัฒนาเศรษฐกิจ ถ้าขาดระบบเช่นนี้ไปหรือมีระบบที่อ่อนแอจะทำให้ไม่ค่อยมีใครอยากลงทุน ต้นทุนในการทำธุรกรรมทางเศรษฐกิจจะถูกบิดเบือนไป และพฤติกรรมแสวงหาประโยชน์จากค่าเช่า (Rent - Seeking Activities) จะแพร่กระจายอย่างกว้างขวาง และปัญหาการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย จะนำไปสู่การกระทำของบริษัทธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตในทุกระดับ

การยอมรับศรัทธา ความโปร่งใส และการลดการทุจริตและประพฤติมิชอบ ต่างเป็นเงื่อนไขสำคัญของการมีประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรของทางราชการทั้งยังเป็นการช่วยส่งเสริมสวัสดิการของประชาชน และยกระดับขีดความสามารถของรัฐบาล ในการตอบสนองความต้องการของประชาชน อันจะทำให้ระดับของความชอบธรรมของระบบการเมืองโดยรวม

ส่วนกรอบของกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม จะช่วยส่งเสริมการปกครองตามหลักนิติธรรม การเคารพสิทธิมนุษยชน และสิทธิในทรัพย์สิน ดังนั้น จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพ และกระตุ้นการพัฒนาภาคเอกชน การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีความสำคัญ เพราะจะเป็นการช่วยระดมพลังงาน และความมุ่งมั่นของประชาชน มาทุ่มเทให้กับการพัฒนา และก่อให้เกิดการกระจายผลประโยชน์ที่ได้จากการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ ในสังคมซึ่งยังคงมีการแบ่งแยกและขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือยังคงมีความไม่เท่าเทียมกันในสถานภาพระหว่างหญิงและชายในสังคมเช่นนี้ การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างขวาง และการเคารพในสิทธิมนุษยชน เป็นสิ่งจำเป็นต่อการสร้างสรรค์ความรู้รักสามัคคีระหว่างคนในสังคม ซึ่งจะกลายเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการสร้างความรู้สึกไว้นื้อเชื่อใจ และการมีถ้อยทีถ้อยปฏิบัติต่อกันและกันระหว่างประชาชนพลเมืองและรัฐบาล ภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนระหว่างกลุ่มพลังทางสังคมและการเมืองกลุ่มต่างๆ ของประเทศ เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มศาสนา หรือกลุ่มภูมิภาค เป็นต้น ยิ่งกว่านั้น การ

เคารพในสิทธิมนุษยชน เป็นการส่งเสริมให้เกิดเสรีภาพในการแสดงออก ในการชุมนุม และในการรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่ม หรือองค์กรขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ราษฎรมีอำนาจมากขึ้นในการแสวงหาหนทางที่จะปรับปรุงพัฒนาชีวิตความ และเป็นอยู่ของคนนอกจากนี้ เมื่อสิทธิมนุษยชนได้รับความคุ้มครอง ประชาสังคม สื่อมวลชน และกลุ่มเคลื่อนไหวผลักดันทั้งหลายย่อมสามารถวิพากษ์ และเรียกร้องให้รัฐต้องแก้ไขความคืบหน้าประสิทธิภาพของนโยบายทั้งหลายของตนได้อย่างเต็มที่ ด้วยเหตุนี้ ธรรมนูญสากล จึงครอบคลุมองค์ประกอบเกี่ยวกับเรื่องประชาธิปไตยที่สำคัญหลายประการเช่น การมีส่วนร่วม การเปิดกว้างให้ภาคประชาสังคมได้เข้ามามีบทบาทในสังคมการเมืองการเคารพในสิทธิพลเมือง สิทธิมนุษยชน และกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ตลอดจนการจัดการแก้ไขความขัดแย้งโดยสันติวิธี และเช่นเดียวกันกับการพัฒนาระบบประชาธิปไตย ธรรมนูญสากล จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการกระจายอำนาจการตัดสินใจ การดำเนินนโยบาย และการติดตามตรวจสอบจากศูนย์กลาง โดยส่งเสริมให้ประชาสังคมภาคธุรกิจเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มอื่นๆ มีอำนาจมากขึ้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า หากภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และประชาสังคม ต่างยึดหลักธรรมนูญสากล 6 ประการ ในการจัดระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีดังกล่าวอย่างเคร่งครัด ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจที่สังคมไทยกำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบันก็จะได้รับการแก้ไขได้ในเวลาไม่ช้า และประเทศไทยของเราจะมียุคทองรุ่งเรืองขึ้นอย่างมากในการแข่งขันกับนานาชาติได้อย่างสมศักดิ์ศรีและมีความเจริญก้าวหน้า รวมทั้งไม่ประสบวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจสังคมแบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและในอนาคต

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1. งานวิจัยในประเทศ

พิสุทธิ แก่งคำ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามทรรศนะของครูอาจารย์ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลยพบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่ครูอาจารย์ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลยต้องการ โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติซึ่งแสดงว่า คุณลักษณะของผู้บริหาร และพฤติกรรมในการบริหาร เป็นที่ยอมรับของครูอาจารย์คล้ายคลึงกัน

ไพยมรัตน์ บุญเรืองศรี (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาตามทัศนะของข้าราชการครูสายผู้สอน สังกัด

สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร โรงเรียนตามทัศนะของข้าราชการครูสายผู้สอนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน ปรากฏว่า ข้าราชการครูสายผู้สอนที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี กับข้าราชการครูสายผู้สอนที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี มีทัศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียน ไม่แตกต่างกัน

บุญร่วม กิดการ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการปฏิบัติตนตามคุณธรรมของบริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนะของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม พบว่า

1. ระดับการปฏิบัติตนตามคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม โดยส่วนรวมและเป็นรายด้าน มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามลำดับดังนี้ คุณธรรมในการครองตน คุณธรรมในการครองงาน และคุณธรรมในการครองคน

2. ระดับการปฏิบัติตนตามคุณธรรมโดยส่วนรวมและเป็นรายด้านของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก มีระดับการปฏิบัติมากกว่าผู้บริหารโรงเรียนขนาดกลาง และขนาดใหญ่ และผู้บริหารโรงเรียนขนาดกลาง มีระดับการปฏิบัติมากกว่าผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่

ชัยนาท พรหมมาลุน (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุดรธานี ที่ครูผู้สอนและลูกจ้างประจำต้องการ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านบุคลิกภาพ ด้านความสามารถในการปฏิบัติงานและด้านวิชาการ ตามลำดับ

2. ครูผู้สอนมีความต้องการคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา โดยรวมเป็นรายด้านทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านบุคลิกภาพ ด้านความสามารถในการปฏิบัติงาน และด้านวิชาการ และเป็นรายข้อทุกข้อมากกว่า ลูกจ้างประจำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ไพโรจน์ สิงห์คำ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ เชียงคาน จังหวัดเลย ตามความเห็นของครูอาจารย์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาตามรายด้านพบว่า ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ด้านคุณธรรม และจริยธรรม, ด้านภาวะผู้นำ, ด้านทักษะความรู้ความสามารถในการบริหาร และด้านมนุษยสัมพันธ์เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์มาก พบดังนี้ ด้านคุณธรรม จริยธรรม คือข้อเป็นแบบอย่างที่ดีในการครองงาน ด้านภาวะผู้นำ คือ ข้อรักเกียรติรักศักดิ์ศรี ศรัทธาในอาชีพ ด้านความรู้ความสามารถในการบริหาร คือ ข้อทักษะการบริหาร การครองตน ครองคน ครองงาน ด้านมนุษยสัมพันธ์ คือ ข้อมีสัจจะพูดจริงทำจริง ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ระหว่างครูผู้สอนที่เป็นเพศชาย และเพศหญิง โดยภาพรวมและเป็นรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

อภิวัฒน์ ภูไชยแสง (2542 : บทคัดย่อ, 79 - 81) ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่พึงประสงค์ ตามทัศนะของครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย ผลการศึกษาพบว่า ครูผู้สอนโดยส่วนรวม และจำแนกตามขนาดของโรงเรียน มีทัศนะต่อคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาต่ำ ดังนี้ คือ คุณลักษณะด้านวิชาการ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน และด้านบุคลิกภาพ ตามลำดับ

เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับทัศนคติของครูผู้สอน พบว่า ครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีทัศนคติเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมและด้านวิชาการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดกลาง มีทัศนคติมากกว่าครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดเล็ก แต่ครูผู้สอนในโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่และขนาดกลาง มีทัศนคติไม่แตกต่างกัน และครูผู้สอนในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีทัศนคติต่อคุณลักษณะ ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่พึงประสงค์ ในอีก 3 ด้านที่เหลือ ไม่แตกต่างกัน

มนรัตน์ กมลพัฒนะ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมทางด้านคุณธรรมผู้บริหารในทัศนคติของอาจารย์วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา กลุ่มภาคเหนือ ผลการวิจัยพบว่า

1. ทรรศนะของอาจารย์วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา กลุ่มภาคเหนือเกี่ยวกับพฤติกรรมทางด้านคุณธรรมของผู้บริหาร 3 ด้าน คือ ด้านการครองตน ด้านการครองงาน อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการครองคน อยู่ในระดับปานกลาง

2. ทรรศนะของอาจารย์วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา กลุ่มภาคเหนือเกี่ยวกับพฤติกรรมทางด้านคุณธรรมของผู้บริหาร 3 ด้าน โดยจำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษาคณะวิชา และประสบการณ์ทางการสอนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ

ศราวุฒิ สิทธิราช (2544 : บทคัดย่อ , 53 - 57) ได้ทำการศึกษาคูณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามทรรศนะของคณะกรรมการสถานศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ น้ำอูน จังหวัดสกลนคร ผลการศึกษา พบว่า กรรมการสถานศึกษา โดยส่วนรวม และจำแนกตามสถานภาพของกรรมการสถานศึกษา ได้แก่ ครูผู้สอนและตัวแทนชุมชน เห็นว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านภาวะผู้นำ ด้านบุคลิกภาพ ด้านความรู้ความสามารถในการบริหารและด้านคุณธรรมจริยธรรม

สงวน เรียนไรสง (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาคูณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า

1. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมและจำแนกตามสถานภาพ มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับที่พึงประสงค์มาก ยกเว้น ผู้บริหารสถานศึกษา มีความคิดเห็นโดยรวมด้านบุคลิกภาพและด้านความเป็นผู้นำ อยู่ในระดับที่พึงประสงค์มากที่สุด และผู้แทนครู และผู้แทนชุมชน มีความคิดเห็นด้านบุคลิกภาพ อยู่ในระดับที่พึงประสงค์มากที่สุด

2. ผู้แทนผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน และผู้บริหารสถานศึกษา มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะโดยภาพรวม และด้านบุคลิกภาพ อยู่ในระดับที่พึงประสงค์มากกว่าผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู และผู้บริหารสถานศึกษา มีความคิดเห็นด้านความเป็นผู้นำ อยู่ในระดับที่พึงประสงค์มากกว่าผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กรชุมชน และผู้บริหารสถานศึกษา มีความคิดเห็นด้านความรู้ทางวิชาการ อยู่ในระดับที่พึงประสงค์มากกว่า ผู้แทนผู้ปกครอง และผู้แทนผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนครู และผู้แทนองค์กรชุมชน มีความคิดเห็นด้านความสามารถในการบริหาร อยู่ในระดับที่ พึงประสงค์มากกว่าผู้แทนผู้ปกครอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุรัตน์ มุ่งอิงกลาง (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาคุณธรรมตามแนวพุทธธรรม ของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ผล การศึกษาพบว่า

1. คุณธรรมตามแนวพุทธธรรมในการครองตน ครองคน และครองงาน ของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมาตามทัศนะ ของครูฝ่ายกิจการนักเรียน ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ คุณธรรมในการครองตน รองลงมา คือคุณธรรมในการครองคน และคุณธรรมในการครองงานและเมื่อพิจารณาจำแนก ตามสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าได้ผลสอดคล้องกับภาพรวม เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งในภาพรวม และเมื่อจำแนกตามสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง คือ สนับสนุนให้ครูเจริญก้าวหน้า เช่น ส่งไปอบรมทำผลงาน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดตาม ทรรศนะของครูผู้สอนและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ จัดสวัสดิการภายใน โรงเรียนเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนแก่ครู สำหรับครูฝ่ายกิจการนักเรียนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ วางแผนการใช้เวลาได้อย่างเหมาะสม

2. การเปรียบเทียบคุณธรรมตามแนวพุทธธรรมในการครองตน ครองคน และครองงาน ของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัด นครราชสีมา ตามทรรศนะของครูฝ่ายกิจการนักเรียน ครูผู้สอน และคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อเปรียบเทียบคุณธรรมตามแนวพุทธธรรมในการครองตน พบว่า แตกต่างกัน 14 ประเด็น คุณธรรมตามแนวพุทธธรรมในด้านการครองงาน พบว่า แตกต่างกัน 11 ประเด็น

3. ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมตามแนวพุทธธรรม ในการครองตน ครองคน และครองงาน ของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับคุณธรรมตามแนวพุทธธรรมในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์เป็นรายคู่ของคุณธรรม ตามแนวพุทธธรรมทั้งสามด้าน พบว่า มีความสัมพันธ์ในเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 ทุกคู่

สุวกิจ ศรีปีดถา (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยการปฏิบัติงานตามหลัก

ธรรมเนียมของสถาบันอุดมศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีสถาบันราชภัฏมหาสารคาม โดยศึกษาเปรียบเทียบค่าระดับการปฏิบัติงานตามหลักธรรมเนียมของสถาบันราชภัฏมหาสารคาม และหาข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น กลุ่มตัวอย่างคือ บุคลากรสถาบันราชภัฏมหาสารคาม ในปีการศึกษา 2545 จำนวน 244 คน จากหน่วยงานต้นสังกัด 11 หน่วยงาน และมีสถานภาพแตกต่างกัน 5 กลุ่ม ข้อมูลในการวิจัยได้มาจากให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 55 ข้อ ผลการวิจัยพบว่า สถาบันราชภัฏมหาสารคาม มีค่าระดับการปฏิบัติงานตามหลักธรรมเนียม อยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือ มีค่าระดับการปฏิบัติงานเป็นร้อยละ 66.182 กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพแตกต่างกันมีความเห็นเรื่องค่าระดับการปฏิบัติงานแตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่มาจากหน่วยงานแตกต่างกันมีความเห็นเรื่องค่าระดับการปฏิบัติงานแตกต่างกัน เช่นเดียวกัน ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการปฏิบัติงานของสถาบันคือ ควรมีการทำงานโดยการมีส่วนร่วม มีความสามัคคี มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ กระจายอำนาจอย่างเสมอภาค พัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพ และมีการประเมินผลงานที่เป็นระบบ

ในการพัฒนาองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยสำคัญของธรรมเนียมของสถาบันใน

สถาบันอุดมศึกษา ควรปรับปรุงการปฏิบัติงานด้านต่างๆ ตามลำดับความจำเป็นจากมากไปหาน้อย

ดังต่อไปนี้ 1. ความเป็นธรรม 2. ความโปร่งใส 3. ความมีอิสระ 4. การมีส่วนร่วม 5. ความมีประสิทธิผล 6. ความคล่องตัว

3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ไรด์เอาท์ (Rideout. 1997 ; 3348) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการ แบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน (School – based Management) ในนิวฟันแลนด์และลาบราดอร์ โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียทางการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับท้องถิ่น โดยส่วนมากดำเนินการโดยการตั้งสภาโรงเรียน การจัดทำข้อมูลใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ปกครอง ครู – อาจารย์ ครูใหญ่และศึกษานิเทศก์ ในด้านงบประมาณ หลักสูตร บุคลากร สภาโรงเรียน และปัญหาอุปสรรค ในการดำเนินงานผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองไม่เคยเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเลย ส่วนครู – อาจารย์ มีบทบาทร่วมในการจัดการศึกษาเพียงเล็กน้อย และในขอบเขตจำกัด ส่วนผู้บริหารมีบทบาทส่วนร่วมมากที่สุด ผู้ปกครอง ครู และอาจารย์ มีความต้องการมีส่วนร่วมใน

การรับผิดชอบ และร่วมมือในการดำเนินการจัดการศึกษาและต้องการให้สภาโรงเรียนทำหน้าที่ให้คำปรึกษาหารือหรือดำเนินการดังกล่าว และต้องการให้มีการปรับปรุงแนวดำเนินการโดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีบทบาทมากยิ่งขึ้น ตลอดจนต้องการให้มีการกระจายอำนาจในการส่งงบประมาณมายังโรงเรียนโดยตรง ตลอดจนการปรับปรุงหลักสูตรระดับท้องถิ่น

เดลีย์เลย์นี่ (Delaney. 1997 ; 24 - 28) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน และความคิดเช่นนี้ทำให้เขาประสบความสำเร็จ จะทำให้เกิดการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ สาธารณชนให้การสนับสนุนอย่างเต็มใจและทำให้เกิดความเป็นประชาธิปไตยอย่างเข้มแข็งขึ้น แต่ถ้าไม่สามารถทำได้จะส่งผลทำให้สาธารณชนมีความไม่พึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนได้ การศึกษาครั้งนี้ได้เห็นข้อมูล โดยใช้การสังเกตการประชุมของคณะกรรมการ โรงเรียนและสัมภาษณ์นักเรียนจำนวน 6 คน โดยเน้นการสำรวจความต้องการ และความปรารถนาของผู้ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในการจัดการศึกษาของโรงเรียน จะทำให้พวกเขาเข้าร่วมด้วยความพึงพอใจหรือเต็มใจในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ถ้าผู้นำการศึกษาไม่ยอมรับหรือไม่รับรู้ เพียงกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ต้องทำให้โรงเรียนเกิดความแตกแยกกับสาธารณชน ซึ่งจะส่งผลสนับสนุนการจัดการศึกษาของสาธารณชนลดน้อยลงไปได้

ทอฟฟ์ (Taff. 1998 : 4286 - A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทพฤติกรรมของผู้บริหาร และความสำเร็จของโรงเรียน โดยศึกษาเพื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนจากครู 536 คน ในโรงเรียน 25 โรงเรียน เป็นครูที่สอนเต็มเวลาในภาคตะวันออกเฉียงใต้ของมลรัฐจูลาบามา สหรัฐอเมริกา พบว่า บทบาทพฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียน มีผลต่อการประสบความสำเร็จของโรงเรียน

แฮร์ริส (Harris .1998 ; 1437) ได้ศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับกลุ่มตัวอย่างเมื่อนามิเบียกับชุมชน โดยมีกรอบความคิดว่า “ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนมีส่วนส่งเสริมคุณภาพการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน” การศึกษาพบว่า ก่อนที่นามิเบียจะทำความตกลงร่วมมือกับประเทศ ทวีปยุโรป ชุมชนจะเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงกับการจัดการศึกษา โดยการฝึกอบรมเยาวชน จะทำงานร่วมมือกับโรงเรียน ภายหลังจากมีการนำระบบการจัดการศึกษาจากยุโรปมาใช้ราวต้นศตวรรษที่ 18 ทำให้ชุมชนมีบทบาทในการศึกษาลดลง แต่บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านวิชาการเรียนการสอนเข้ามามีบทบาทหน้าที่แทน ในช่วงนั้นกระทรวงศึกษาธิการของ

กระทรวงศึกษาธิการของนามิเบียได้กำหนดเป้าหมายให้ทุกหน่วยเข้ามามีบทบาทร่วมกันในการจัดการศึกษา และยังเน้นบทบาทสำคัญของชุมชนในการจัดการศึกษา โดยสรุปแล้วการจัดการศึกษา ครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้เสียในการจัดการศึกษาทุกฝ่าย เพื่อสร้างสรรค์และดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายของวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาระดับชาติ

เดลานีย์ (Delaney. 2000 ; 2349 –A) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการสร้างหลักสูตรระดับท้องถิ่น โดยดัดแปลงขยายจากรูปของ Hirschman โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบทัศนคติของผู้ปกครองในฐานะที่เป็นคณะกรรมการ โรงเรียนในระบอบประชาธิปไตยและรับรู้เกี่ยวกับช่องทางการสื่อสารที่มีสิทธิเรียกร้องต่าง ๆ ฟังพอใจและไม่ฟังพอใจ การศึกษาใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้เรียกร้องอยากเข้ามามีบทบาทในการกำหนดหลักสูตรของโรงเรียน จำนวน 23 คน ผลการศึกษาพบว่า 1) มีความแตกต่างของวิสัยทัศน์ในด้านบทบาทหน้าที่ระหว่างผู้เรียกร้องกับนักการศึกษา จึงทำให้เกิดความตึงเครียดในการประชุมปรึกษาหารือกัน 2) ช่องทางในการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็นที่เน้นเรื่องราวของเด็กคนใดคนหนึ่ง หรือในสถานการณ์หนึ่งและไม่ต้องทำให้เกิดการโต้แย้งกัน 3) การเปิดโอกาสให้มีการสื่อสารแบบสองแนวทางอย่างเปิดเผยและดำเนินไปอย่างราบรื่นจะทำให้ผู้ปกครองมีการแสดงความคิดเห็นเพิ่มมากขึ้นและลดการเพิกเฉยและถูกออกไปจากที่ประชุมได้ 4) ถ้าการตัดสินใจใด ๆ ไม่มีการสร้างกลไกใด ๆ ที่ส่งเสริมกระตุ้นให้เกิดความเปิดเผยและเจตจำนงร่วมกันจะก่อให้เกิดความขัดแย้งและประท้วงกันมากขึ้น และ 5) ผู้เรียกร้องเป็นนักธุรกิจมีอาชีพจะชักถามให้ผู้บริหารเสนอแนวทางการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและเป็นสิ่งจำเป็นมากกว่ากลุ่มเรียกร้องอื่น ๆ

โกลด์ (Gold. 2000 ; 2338 - A) ได้ศึกษากระบวนการทางสังคมที่ชุมชนแห่งหนึ่งริเริ่มขึ้นในโรงเรียนชุมชน ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาของเมืองมิลาเดลเพีย เพื่อเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครอง ชุมชน และนักการศึกษา ให้เข้ามาเป็นหุ้นส่วนและร่วมมือกันในการจัดการศึกษาของโรงเรียนท้องถิ่นชุมชน ผลการศึกษาพบว่าผู้ปกครองส่วนมากเป็นผู้มีรายได้ต่ำ แนวคิดของตนเองเคยถูกนักศึกษาละเลยไม่เห็นความสำคัญ แต่เมื่อได้เข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคมที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบสามารถช่วยให้ผู้ปกครองทั้งหลายตระหนักถึงการเข้ามาในหุ้นส่วน และมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์การศึกษาของบุตรหลาน การจัดองค์กรในชุมชนจึงเป็นผลดี เนื่องจากเป็น

ตัวกลางระหว่างครอบครัวกับโรงเรียนทำให้สามารถนำผู้ปกครองที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาร่วมงานกับโรงเรียนได้ การศึกษาครั้งนี้สรุปได้ว่าการชักนำให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จึงเป็นการทำให้ผู้ปกครองเป็นสมบัติทางด้านวัฒนธรรมและสังคมที่จะส่งเสริมช่วยเหลือในการจัดประสบการณ์ในการเรียนให้กับเยาวชนของท้องถิ่นได้

จากผลการวิจัยทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่าผู้บริหาร มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ด้าน ผู้บริหารจะต้องยึดหลักธรรมการครองคน ครองคน และครองงาน นอกจากนั้นยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมประสานสัมพันธ์กับชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชนต่างๆ ซึ่งซึ่งถือว่าเป็นบุคคลที่มีส่วนได้เสียในการจัดการศึกษามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา ร่วมตัดสินใจ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา เพื่อให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนเป็นที่พึงพอใจ โปร่งใส และมีความยุติธรรม เป็นไปตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ตามหลักธรรมาภิบาล โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ปกครอง ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในการจัดการศึกษาของโรงเรียน จะทำให้พวกเขาเข้ามาร่วมด้วยควาพึงพอใจหรือเต็มใจในการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่จะทำให้เกิดการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ